

Cerkniško polje

UVOD

V referatu o Cerknškem polju sem se bolj osredotočil na Cerknško jezero po katerem je ta kraj tudi svetovno znan. Referat začne opisovati jezero kakršno je bilo v preteklosti, kako so tamkajšnji ljudje živeli v sožitju z naravo in kakšne pripomočke so uporabljali, ter kateri so se ohranili da danes. Potem, ko pa smo ljudje postali odvisni od raznih naprav pa se je tudi podoba jezera spremenila, še zlast po letu 1965. To dokazuje, da je človek sposoben uničiti še tako lepa naravna bogastva. Nekatere stvari bi morali zaščititi in gospodinjstva, ki so neposredno povezana z jezerom, bi se morala preurediti. Pri vseh naravnih bogastvih je največji problem onesnaževanje, pri čemer tudi Cerknško jezero ni nobena izjema. Moj referat opisuje tudi o prvih raziskovalcih na tem območju in kako je zaradi Valvasorja Cerknško polje postalo svetovno znano. Opisuje pa seveda tudi jezero danes. Gavori o aktivnostih, ki se dogajajo na jezeru ob različnih letnih časih. Našteti so tudi studenci in potoki, ki polnijo jezero, ter jame in požiralniki v katere se jezero izteka. Naštete so tudi živali, ki živijo na tem območju in tudi ptice za katere je ta živjenjski prostor zelo pomemben. Obmčje Cerknškega poja je zelo turističn kraj in tudi zelo privlačn za kolesarje. Upam, da boste ob branju moje seminarske naloge izvedeli veliko novega in zanimivega.

CERKNIŠKO POLJE

V osrčju Notranjske, leži obdano z gozdnatim grebenom Javornikov slovito Cerknško polje s presihajočim jezerom, ki ob deževjih zalije dno kotanje. Slavo te naravne znamenitosti je že pred tremi stoletji v svet ponesel Valvasor, še danes pa obiskovalci občudujejo številne kraške pojave ob jezeru in pestro življenje ptic, ki so tu našle pribežališče na dolgih selitvenih poteh

Onesnaževanje

Vpliv človeka v kraškem ranljivem območju je prikazan na poseljenem Cerknškem polju. Nosilnost okolja je zaradi načeloma skromnih regeneracijskih sposobnosti voda odvisna od količine vode. Ob višjem vodnem stanju, ko del Cerknškega polja prekriva presihajoče Cerknško jezero, so samočistilne sposobnosti vode boljše, ob nižjem pa se na celotnem polju kažejo neugodne lastnosti kraških voda. Onesnaženje je seveda posledica avtohtonega in alohtonega obremenjevanja različnih dejavnosti.

Jezero v preteklost

Starejši prebivalci te doline so še imeli možnost doživljati jezero tako, kakršno je bilo stoletja nazaj; čisto in nedotaknjeno, brez dtrahu za zdravlje so lahko pili vodo v potokih. V jezeru so se odvijali vsakoletni ciklusi polnjenja in praznjenja, veljali so naravni zakoni. Po letu 1965 pa se, kot posledica razvoja, neosveščanja in neustavljivega tempa začelo onesnaževanje voda in okolice. Prvi znaki so se pokazali, ko se je pojavil pralni stroj in sicer najprej v manjših potokih, ki tečejo skozi vasi, kasneje pa v samem jezeru.

Po letu 1965 pa je bilo še več velikih posegov v samo jezero. Porušilo se je naravno ravnovesje, ki je veljalo tisočletja. Prebivalci v tej dolini si bili v veliki meri odvisni od živali in rastlin na tem področju, ki ga zalije voda.

Najbolj so bile odvisne od tega vasi Otok, Dolenje jezero in Laze. Izkoristili so vse, kar se je dalo uporabiti. V času, ko je bilo jezero polno so lovili ribe, rake in žabe, ko pa je voda odtekla pa race (golice) in divje živali. Spomladi so želi mlado trsje za koje, ko je bilo jezero suho pa kravino (jezersko travo) za steljo, ter pasli živino. Pozimi, ko je jezero zamrznilo so rezali led za prodajo (za hladilnice). Zakoni revnim kmetom niso bili nikoli v korist. Jezero in ribe v njem so imeli najprej v lasti vitezi in graščaki, kasneje pa so vzeli samo toliko, kolikor so potrebovali za preživetje. To je bil način življenja in vaška folklor.

Tudi sam avtor je bil krivolovec približno do leta 1965. Najprej iz potrebe po hrani, kasneje iz strasti do lova. Ujel je veliko rib in jih prodajal bogatejšim in tistim, ki se niso upali kršiti zakona. Viške ujetih rib so tudi sušili, za čase ko je bilo jezero polno vode in se ni dalo loviti.

Iz teh časov se je ohranilo veliko orodja in pripomočkov, ki so služile za lov, zabavo in življenje nasploh. Glavni in značilni predmeti so: - jezerski čoln drevak s predmeti, - pribor za ribolov, - drsalke za zabavo na ledu, - predmeti za režnjo in spravilo ledu, - predmeti za pranje perila.

Prvi raziskovalci jezera

Ljudje so že v davni spoznali, da je Cerknško jezero drugačno, nenavadno, v primerjavi z drugimi kraškimi polji in dolinami. Vseskozi so si prizadevali razvozljati vzroke za njegovo različnost od drugih jezer. Tako je pritegnilo številne raziskovalce s celega sveta. Lotevali so se raziskav in objavljali svoje rezultate. Cerknško jezero je postalo najbolj znano presihajoče jezero na svetu.

Prelomnica v raziskovanju je Valvasorjevo delo. Svoje zapise je objavil v knjigi Slava vojvodine Kranjske in že leta 1664 postal ravno zaradi razprav o Cerknškem jezeru član kraljevske akademije. On seveda ni bil prvi ki je jezero obiskoval, raziskoval in opisoval. Zaradi teh Valvasorjevih zapisov so tudi drugi hoteli videti to čudo.

Anglež Brown je obiskal jezero in svoje ugotovitve zapisal leta 1669 v Philosophical Transaction v Londonu. Valvasor z njegovimi zapisi ni bil zadovoljen. Ni se strinjal tudi z zapisom svojega predhodnika in mentorja Schoenlebna (1681). Zato se je podrobnejšega raziskovanja lotil tudi sam in svoje ugotovitve objavil v Philosophical Transaction leta 1687. Bil je izbran za "tovariša angleškega kralja tovarištva", za člana Royal Society. Za Valvasorjem je bila še dolga vrsta raziskovalcev, ki so vsak na svoj način poskušali razložiti pojave Cerknškega jezera; Nagl, Steinberg, Hacqe, Gruber,...

Med prvimi raziskovalci Cerknškega jezera so tudi domača imena. Vrhničan Ivan Michler in logatčan Josip Cerk, pa župnik iz Planine Anton Urbas, Gregor Kehe in seveda priseljeni čeh Viljam Putcih.

Cerkniško jezero

S stalnim spreminjanjem svoje podobe nudi jezero ob vsakem letnem času, ob vsakem obisku in vsakemu obiskovalcu drugačno, vedno novo podobo.

Spomladi zaživi jezero v vseh svojih oblikah; napolni se z vodo ki ostane do poletja, vrne se veliko ptic, (na jezeru stalno ali občasno biva več kot 200 vrst ptic), ki gnezdiijo v idealnem, mirnem okolju, ribiči vsakodnevno namakajo svoje ribiške palice, jadralci in "surfarji" uživajo v lovljenju stalnega vetra v svoja jadra.

S prihodom poletja se vsem tem pridružijo številni kopalci, ki izkoristijo zgodnje pogoje za kopanje. Ko pridejo počitnice, si tudi jezero "vzame dopust" in vodo izpusti skozi svoje požiralnike in napolni žejna področja Krasa in ljubljanske kotline, ki jim stalno nudi svoje zaloge vode in jih napaja. Obiskovalci si ogledujejo drugo podobo jezera, "suho sliko", ki spominja na puščave, s prašno, razpokano površino, poraščeno z visoko jezersko travo (kmetje jo veselo kosijo in uporabljajo za steljo) in trstiko, ki še vedno nudi varno zavetje raznim živalim.

Jesen s svojimi močnejšimi padavinami hitro napolni jezero, ki s svojo največjo površino nudi idelane razmere jadralcem in sprehajalcem vse do prihoda zime.

Zimski čas zopet poskrbi za živahnost na jezeru. Spremeni se v velikansko drsalno ploskev, ki jo drsanja željni obiskovalci od blizu in daleč, na veliko izkoriščajo za svojo rekreacijo in bivanja na čistem, svežem zraku. Zopet pridejo na svoj račun tudi jadralci, tokrat z jadronicami na drsalkah, odvijajajo se razna tekmovanja v drsanju, hokej, ter tudi teki na smučeh ob in čez jezero postaja vse bolj interesanten.

Edinstveno presihajoče, največje slovensko jezero, se ob svojem polnem vodostaju razteguje ob vznožju Javornikov po vsej cerkniški dolini, od vasi Gornje jezero in Laze na jugovzhodu do vasi Želše na zahodu doline, ter od vasi Otok in vznožja Javornikov do vasi Grahovo, Martinjak, Dolenje Jezero in Dolenja vas na severnem delu doline, kar pomeni tudi do 24 km² površine zalite z vodo. Količina vode in z njo velikost jezera se spreminja različno glede na letne čase in količino padavin, od maksimalne zapolnitve do popolne izsušitve jezera.

Jezero polnijo številni pritoki in studenci predvsem pa:

- o Cerkniščica z izvirov v hribovitem področju Sv.Vida in Carjnarje in izlivom v Rešeto
- o Martinščica in Grahovščica in Žirovniščico ki se združene izlijejo v Retje
- o Lipsenjščica (Štebrščica) z izvirov izpod Križne gore in izlivom v jezerski potok Stržen
- o Stržen, jezerski potok, ki se napaja tudi z vodo (Obrh) iz loške doline, se vije vse do Vodonosa, v katerem se izgublja,
- o ter manjši pritoki Mali obrh in Tresenec z izviri pri Lazah, Otoški Obrh z Otoka, Mrzlek v Zadnjem kraju, Vršiči, Narti blizu Gorice in Zlatavec pri Goričicah.

Najvažnejši požiralniki, jame, ki jezero praznijo so:

Veliki Altar, Mali altar in Beček , Levišča, blizu Otoka, Vrata, med Otokom in polotokom, Kotel v Zadnjem kraju, Mala in Velika Češnjica v Zadnjem kraju ob Vratih, Ajnce jame, pri Malem altarju, Mala in Velika ponikev in Golobinka ki leže ob Strženu, Retje in Sitarica, ki leže ob desnem bregu Stržena, Vodonos, skupina 14 jam, Križ, kjer se združita Cerkniščica in ostanek Stržena, Rešeto s skupino jam, Velika in Mala Karlovica in Oknice, ki leže pod Dolenjo vasjo, Svinjska jama, Kamenje in Narti.

Življenje v vodi:

V jezeru živi 10 vrst rib; ščuka, klen, krap, linj, menek, mali in veliki glavač, rdečeperka, ostriž, potočna postrv in podust. Izumrla je jezerska postrv. Od teh 10 vrst je 7 avtohtonih, od drugod pa so prinesli rdečeperko, krape in ostriže.

Na vzhodnem delu jezera (Dovice) pa raste edina mesojeda rastlina v Sloveniji; OKROGLOLISTA ROSIKA, ki je svetovno ogrožena vrsta.

Življenje v zraku:

Cerkniško jezero leži na eni od najpomembnejših selitvenih poti ptic selivk v tem delu Evrope, je eno od 9 ornitoloških lokalitetov v Sloveniji, katero bi po evropskih kriterijih morali začititi. Tu srečamo preko celega leta okrog 200 vrst ptic in kar 85 jih gnezdi v jezeru ali o njem. Med temi je tudi **KOSEC**, ki je svetovno ogrožena vrsta; na jezeru jih domuje še kakih 70 parov. V jezeru ima edino gnezdišče v Sloveniji **RJAVOVRATI PONIREK**, tu gnezdi tudi **RDEČENOGI MARTINC**, ki ima gnezdišče samo še na ljubljanskem barju. V jezeru se hranita tudi **OREL BELOREPEC**, in **PLANINSKI OREL**.

Turizem na Cerkniškem polju

Za kolesarje je zagotovo zanimiva označena kolesarska pot okoli jezera. Oznake z likom ljudskega junaka Martina Krpana, nas vodijo iz Cerknice po asfaltnih, nato pa po makadamskih cestah in poteh okoli polja in prek njega, če to ni poplavljeno. Presihajoče jezero je lahko dolgo 10 kilometrov, kolesarska pot okoli njega in mimo številnih zanimivosti pa dobrih 30 kilometrov, vendar jo lahko skrajšamo.

Za dobro počutje poskrbijo na turističnih kmetijah, jezerska voda pa nam v poletnih mesecih ponuja prijetno osvežitev in kopanje, posebej zanimiv je ogled reliefne makete jezera v vasi Dolenje Jezero, ki nazorno prikaže ponikanje in izsuševanje jezera.

Literatura:

- **Internet: (09.10.2005)**
 1. www.zrc-sazu.si/gi/ales.htm
 2. www.burger.si/Cerknica/CerkniskoJezero/CerkniskoJezero.htm
 3. www.lokotavci.com/cerknisko_polje.htm
 4. www.geocities.com/TheTropics/Island/5410/jezero.htm
- **Veliki Družinski Atlas Sveta, Državna založba Slovenije, leto izdaje 1992**
- **Enciklopedija Narave, Slovenska knjiga, leto izdaje 1999**